

Nuoret
+ Suomen Punainen Risti

Huolehditaan huomista

Huolehditaan huomista -merkki sopii kaikenikäisille varhaisnuorille.

Merkin tavoitteena on, että varhaisnuori

- * havahtuu ajattelemaan, miten yksilön valinnat ja toiminta osaltaan vaikuttavat ympäristön hyvinvointiin ja tasapainoon
- * omaksuu elämäntapoja, jotka tukevat luonnon selviytymiskykyä
- * ymmärtää, että ympäristökysymykset ovat monimutkaisia ja kansainvälisiä ja ettei ongelmiin useinkaan löydy yhtä ainoaa oikeaa ratkaisua.

Merkkiin kuuluu seitsemän yleistehävää, viisi valinnaistehävää ja kaksi lisätehävää. Kolme yleistehävää on suunniteltu vaihtoehtoisesti joko nuoremmille (7–9-vuotiaille) tai vanhemmille (10–12-vuotiaille) varhaisnuorille. Näin voitte valita ryhmäläistenne kehitysvaihetta paremmin vastaavan vaihtoehdon. Yleistehävät sisältävät aiheen ytimen, ja siksi kaikki seitsemän tulee käydä läpi. Jos jonkin yleistehävän suorittaminen osoittautuu vallitsevissa olosuhteissa hankalaksi, voitte korvata sen ylimääräisellä valinnais- tai lisätehävällä.

Valinnaistehävissä ympäristöteemaa lähestytään kierrättämisen ja uusiokäytön näkökulmasta. Valinnaistehävistä suoritetaan vähintään kaksi. Lisätehävät ovat vapaaehtoisia, ja ne kannattaa suorittaa mahdollisuuksien mukaan.

Yleistehävät ovat

<u>7–9-vuotiaille</u>	<u>10–12-vuotiaille</u>
* Takametsän oikeus	* Pakkasralli
* Öljykatastrofi	* Linjuriauto on maantien ässä
* Mikä ei kuulu luontoon?	* Matojen menu

sekä kaikille

- * Mutta mihin laitetaan banaaninkuoret?
- * Tip Top
- * Kaatiksena maailma
- * Pisara

Valinnaistehävät ovat

- * Ekologinen paperitehdas
- * Uudella sydämellä
- * Hippi-look
- * Kokkisota
- * Niksiriihi

Lisätehävät ovat

- * Vierailu
- * Pakkauksen pakkauksen pakkaus

Huolehdistaan huomisen -merkin suorittamiseen kuluu aikaa tehtävävalinnoista riippuen runsaat kymmenen tuntia. Merkin tehtävät sopivat erityisesti kerhoiltojen ohjelmaksi, mutta merkin voi toki suorittaa myös leiriolosuhteissa. Tehtävät kannattaa jakaa usealle kerhokerralle tai leiripäivälle. Osa tehtävistä suoritetaan osissa. Kannattaakin kiinnittää huomiota tehtävien suoritusjärjestykseen ja ajankohtaan.

Tehtävät on suunniteltu kahdeksan varhaisnuoren ryhmille. Joissakin tehtävissä ryhmä jaetaan kahteen osaan. Samaan ryhmään kannattaa sijoittaa mahdollisimman samanikäisiä varhaisnuoria. Kahdeksaa ryhmäläistä kohden tarvitaan vähintään kaksi ohjaajaa. Voitte tarvittaessa ottaa yhteyttä paikkakunnan tai lähialueen muiden varhisryhmien vetäjiin ja ehdottaa heille yhteistyötä.

Tekemisen ohessa syntyy usein hyviä keskusteluja esimerkiksi ihmisen oikeuksista ja velvollisuuksista ympäristöä kohtaan. Muistakaa, että teidän sananne ja tekonne vaikuttavat varhaisnuorten ajatuksiin ja toimintaan. Ohjaajina te näytätte mallia ryhmäläisille. Ottakaa siis ympäristönäkökohdat huomioon kaikessa ryhmätoiminnassa merkin suorittamisen jälkeenkin. Noudattakaa ekologista ajattelutapaa käytännössä esimerkiksi käyttämällä kloorivalkaisematonta, kiertokuituista tai jo toiselta puolelta käytettyä paperia, kopioimalla paperit kaksipuoleisesti, lajittelemalla ryhmäilloissa syntyvät jätteet, valitsemalla kaupassa uusio vessapaperia, suosimalla kertakäyttöastioiden sijasta keraamisia astioita ja talouspaperin sijasta kuituliinaa.

YLEISTEHTÄVÄT

Takametsän oikeus

- **Taso:** 7–9-vuotiaat
- **Suorituspaikka:** ryhmätilassa
- **Kesto:** pohdinta ja näytelmän harjoittelu noin tunti
- **Tarvikkeet:** eläinten kirjeet
- **Ennakkovalmistelut:** kirjoittakaa kirjeet

Kertokaa varhaisnuorille, että eläimet ovat lähestyneet ryhmäännne kirjeitse. Lukekaa ääneen esimerkiksi seuraavan sisältöiset valituskirjeet:

- * Rupisammakko Ojanen valittelee, miten kotioja on peittynyt roskeihin ja vesikin maistuu pahalta.
- * Viiru-kissan poikanen on loukannut tassunsa pullon siruihin.
- * Kaapo-varis kärsii lentäessään hengitysvaikeuksista, koska ilmassa leijuu autojen pakokaasuja ja tehtaiden savupäästöjä.

Keksikää yhdessä lisää esimerkkejä siitä, miten ihmisten käyttäytyminen vaikeuttaa eläinten elämää. Miettikää, mitä syitä ihmisillä on toimia nykyisellä tavalla, miltä osin toiminta on perusteltua ja miltä osin sitä tulisi muuttaa.

Koska eläinten ahdingosta on tiedotettava muillekin, valmistakaa aiheesta näytelmä. Näytelmän tapahtumapaikkana on oikeussali. Jokaiselle ryhmäläiselle keksitään sopiva roolihahmo.

- * Oikeuden tuomarina toimii metsänpeikko Mörrikkä.
- * Syyttäjiä ovat Rupisammakko Ojanen, Viiru-kissa ja Kaapo-varis.
- * Syytöksiä vastaan puolustautuvat nakkikioskin vakioasiakas Rami Roskaaja, kivenheittoa harrastava Piia Pirstoja ja huviautoilija Telle Tyhjäkäynti.
- * Oikeussalin yleisönä on eläimiä ja ihmisiä, esimerkiksi tiedemies, joka on keksinyt täysin saasteettoman, vedellä toimivan auton.

Eläimet esittävät syytteensä elinympäristönsä likaamisesta ja saastuttamisesta. Syytettyinä olevat henkilöt puolustautuvat. Oikeussalin yleisöltä kysytään kommentteja. Lopuksi peikkotuomari julistaa tuomion.

Syytteet, puolustuspuheenvuorot, yleisön kommentit ja tuomarin langettama tuomio perustuvat siihen, mitä ryhmässä aiemmin keskusteltiin. Toisin sanoen ne on mietitty yhdessä etukäteen. Johdatelkaa ja ohjailkaa ryhmää halutun päämäärän saavuttamiseksi. On tärkeää, että tuomio on oikeudenmukainen ja rakentava ja että se sisältää konkreettisia ohjeita siitä, miten käyttäytyään luontoa säästävällä tavalla.

- * Luontoa ei saa roskata, vaan jätteet tulee panna roskakoriin.
- * Pulloja ei saa rikkoa, vaan ne tulee toimittaa kierrätykseen.
- * Autoa ei saa tyhjäkäyttää. Mikäli mahdollista kannattaa matkustaa julkisilla kulkuneuvoilla.

Kun näytelmä on hyvin harjoiteltu, ryhmä voi esittää sen esimerkiksi vanhemmille, toiselle ryhmälle tai muulle osaston välle.

Pakkasralli

- **Taso:** 10–12-vuotiaat
- **Suorituspaikka:** ryhmätilassa
- **Kesto:** noin 45 minuuttia
- **Tarvikkeet:** rekvisiittaa kokouksen osanottajille
- **Ennakkovalmistelut:** kirjoittakaa paperilapuille erilaisia roolihenkilöitä

Kertokaa ryhmälle, että Yli-Köyliöön puuhataan kilpa-ajaja järven jäälle. Osa paikkakuntalaisista on jäärialia vastaan ja osa sen puolesta. Arpokaa jokaiselle ryhmäläiselle rooli. Ryhmän koosta riippuen joukossa voi olla yksi tai useampia kilpa-ajajia, autokoululaisia, järven rannan asukkaita ja mökkiläisiä, luonnonsuojelijoita, huoltoaseman pitäjiä, kauppiaita, kalastajia, auraajia, SPR:n osaston väkeä jne.

Jokainen miettii, mitä mieltä hänen roolihenkilönsä on rallista. Kaikki osapuolet kokoontuvat yhteisen pöydän ääreen päättämään, pitäisikö kisat järjestää vai ei. Jokainen kokouksen osanottaja saa esittää asiasta perustellun mielipiteensä. Lopuksi kokous äänestää rallin järjestämisestä. Esimerkkejä mielipiteistä:

- * Kilpa-ajajien mielestä kisat pitäisi järjestää, sillä ajaminen on mukava harrastus, jonka parissa näkee ystäviä.
- * Huoltoaseman pitäjät samoin kuin paikkakunnan kauppiaat ovat kisojen puolesta, sillä he hyötyisivät kisoista taloudellisesti saadessaan kilpailijoista ja yleisöstä asiakkaita.
- * Rantojen asukkaat vastustavat kisoja melu-, pakokaasu- ja esteettisiin haittoihin vedoten.
- * Luonnonsuojelijat ovat kisoja vastaan, koska ajaminen saastuttaa ja on energian tuhlausta.

Öljykatastrofi

- **Taso:** 7–9-vuotiaat
- **Suorituspaikka:** saunan pesutilassa tai kesällä ulkona
- **Kesto:** noin puoli tuntia
- **Tarvikkeet:** vateja, vettä, kiviä, höyheniä, alumiinifoliota, ruokaöljyä, mehupillin patkiä, lusikoita, turvetta tai kuivaa sammalta, taululiitumurskaa ja tiskiainetta
- **Ennakkovalmistelut:** taitelkaa foliosta tankkeri; halutessanne voitte etukäteen kokeilla tehtävän eri vaiheita

Kertokaa ryhmälle omin sanoin maailman merillä tapahtuvista öljyonnettomuuksista ja niiden seuraamuksista.

Öljyonnettomuus pilaa ympäristön vuosikymmeniksi aiheuttaen vahinkoa sekä ihmisille että eläin- ja kasvikunnalle. Öljypäästöjen vaurioita pyritään korjaamaan keräämällä öljyä vedestä ja rannoilta sekä puhdistamalla öljyntyneitä, välittömässä hengenvaarassa olevia eläimiä.

Meriin kulkeutuu runsaasti öljyä ilman onnettomuuksiakin. Itämereen kertyy vuosittain hajapäästöinä 20 000–70 000 tonnia öljyä. Siitä noin 90% tulee pieninä noroina katujen sadevesi-valumista, tehtaiden jätevesistä, ilmansaasteiden laskeumista tai laivojen tahallisista jätevesipäästöistä. Laivojen kulkureiteillä Itämerellä havaitaan vuosittain 400–500 öljylauttaa. Hyvinkin pienet öljymäärät saastuttavat veden ihmisen kannalta käyttökelvottomaksi. Esimerkiksi yksi litra öljyä pilaa miljoona litraa talousvettä juomakelvottomaksi.

Tehtävänä on lavastaa öljykatastrofi pesuvatiin. Jakakaa varhaisnuoret kahteen neljän hengen ryhmään, joilla kummallakin on oma ohjaajansa, vatinsa ja välineensä. Ohjatkaa ja tarvittaessa auttakaa ryhmää tehtävän suorittamisessa. Tavoitteena on havainnollistaa ryhmäläisille, miten tavattoman vaikeaa on puhdistaa öljyn likaamaa vettä.

Laskekaa vatiin vettä (= meri) ja pankaa siihen kivi (= saari). Asettakaa varovasti höyhen (= lintu) kellumaan veteen. Lorauttakaa ruokaöljyä foliosta taiteltuun pieneen kippoon (= öljytankkeri). Älkää kuitenkaan käyttäkö liikaa öljyä. Pankaa tankkeri vatiin. Kun se kaatuu, öljyä leviää veteen. Öljyntyntynyt höyhen ei hylji vettä. Näin ollen höyhenpuku ei enää eristä linnun kehoa vedeltä ja kylmältä, joten lintu kuolee.

Käynnistäkää pelastusoperaatiot. Huomatkaa, ettei vettä saa yhtään sekoittaa, jotta öljyntorjunta onnistuisi. Yrittäkää rajoittaa öljyn kulkeutumista mehupillin pätkillä (= öljypuomit). Koettakaa lusikoida öljyä pois (= mekaaninen torjunta). Öljyn kerääminen osoittautuu erittäin vaikeaksi. Kun imeytätte öljyä turpeeseen, lusikointi (= mekaaninen torjunta) on vähän helpompaa mutta edelleen hidasta.

Tässä vaiheessa kannattaa lavastaa öljyvahinko uuteen vatiin, sillä ensimmäinen ”meri” alkaa jo olla torjuntakokeilujen jäljiltä yhtä mössöä. Ripotelkaa öljyn päälle liitumurskaa (= kalkkia). Öljy uppoaa osittain, eikä näin ollen ajaudu rantoja pilaamaan. Kokeilkaa pudottaa öljyläikkään tippa tiskiainetta (= kemiallinen torjunta).

Keskustelkaa lopuksi yhdessä, mitä hyviä ja huonoja puolia milläkin öljyntorjunta-menetelmällä on.

Käytettäessä mekaanista torjuntaa kestää pitkään, ennen kuin rannat toipuvat maa-aineksen ottamisesta. Kemiallisessa torjunnassa käytettävät pinta-aktiiviset kemikaalit ovat erittäin myrkyllisiä monille maaperän ja vesistön bakteereille. Bakteereiden häviäminen taas hidastaa öljyn luontaista hajoamista entisestään.

Siivotkaa lopuksi öljykatastrofin jäljet. Kivet voitte palauttaa luontoon, turpeen viedä biojäteastiaan ja veden kaataa viemäriin. Muut aineet voitte panna sekajäteastiaan.

Linjuri-auto on maantien ässä

- **Taso:** 10–12-vuotiaat
- **Suorituspaikka:** alustus ryhmätilassa, laskenta suhteellisen vilkasliikenteisen kadun varressa
- **Kesto:** noin tunti
- **Tarvikkeet:** kyniä, papereita, kirjoituslustoja, laskin, pimeällä heijastimia
- **Ennakkovalmistelut:** valitkaa sopiva ja turvallinen tarkkailupaikka, suunnitelkaa sinne turvallinen kulkureitti

Kertokaa tehtävän alustuksena ryhmäläisille, miten autoliikenteen rikki-, typpi-, häkä- ja nokipäästöt saastuttavat ilmaa. Yksi ratkaisu ongelmaan olisi pyrkiä käyttämään julkisia kulkuneuvoja yksityisautojen sijaan.

Johdattakaa ryhmäläiset suhteellisen vilkasliikenteisen kadun varteen. Pitäkää 20–30 minuutin ajan kirjaa ohiajavista autoista ja niissä olevista ihmisistä. Palatkaa takaisin ryhmätilaan. Laskekaa, kuinka monta linja-autoa (keskimäärin 50 matkustajapaikkaa) olisi tarvittu näiden ihmisten kuljettamiseen. Miettikää, miksi ihmiset käyttävät henkilöautoja linja-autojen sijasta ja millä keinoin yksityisautoilua ja sen myötä liikenteen päästöjä voisi saada

väheneeseen. Tehkää yhteinen periaatepäätös käyttää julkisia kulkuneuvoja henkilöauton asemasta aina, kun se vain on mahdollista.

Mikä ei kuulu luontoon?

- **Taso:** 7–9-vuotiaat
- **Suorituspaikka:** luontopolulla tai metsässä
- **Kesto:** noin tunti
- **Tarvikkeet:** erilaisia tavaroita ja jätteitä, paperipäälysteisiä karkkeja
- **Ennakkovalmistelut:** piilottakaa tavarat luontoon (toinen ohjaajista voi tarvittaessa jäädä vahtimaan niitä)

Viekkää ryhmäläiset metsään tai luontopolulle. Keskustelkaa matkalla siitä, miten ihmiset ympäristössä liikkueissaan jättävät jälkeensä jätteitä ja luontoon kuulumattomia tavaroita. Näin he pilaavat kauniin maiseman ja häiritsevät luonnon kiertokulkua.

Jakakaa varhaisnuoret kahteen neljän hengen joukkueeseen. Sopikaa, millä alueella saa liikkua. Joukkueilla on 15 minuuttia aikaa etsiä luontoon kuulumattomia tavaroita. Jokaisesta hyväksyttävästä esineestä saa yhden pisteen. Jos joukkueen jäsen on poiminut jonkin luontoon kuuluvan esineen, siitä rangaistaan yhdellä miinus pisteellä. Suuremman pistemäärän saanut joukkue voittaa. Tarkistakaa lopuksi etsintäketjuna, ettei metsään jää yhtään sinne kuulumatonta tavaraa.

Palkinnoksi kaikki varhaisnuoret saavat paperipäälysteisen karkin. Älkää huomauttako mitään karkkipapereista. Pohtikaa paluumatkalla yhdessä, millaista vahinkoa luontoon kuulumattomat esineet saattavat aiheuttaa. Kun olette perillä, kysykää ryhmäläisiltä, ovatko kaikkien karkkipaperit tallessa. Puuttuvat karkkipaperit todistavat, miten helposti roskia tulee heitettyä luontoon.

Matojen menu

- **Taso:** 10–12-vuotiaat
- **Suorituspaikka:** ulkona paikassa, jossa on lupa tehdä hävityskoe
- **Kesto:** noin puoli tuntia + myöhemmät tarkastuskerrat
- **Tarvikkeet:** erilaisia jätteitä esim. pala vessapaperia, banaanin kuoret, suodatinpussi, jugurttipurkki, ohut muovipussi, sukka, biojätepussi, piirustuspaperi, lasi, purukumi jne., merkkitikkuja tai muita merkitsemisvälineitä, lapio, puutarhahansikkaat
- **Ennakkovalmistelut:** pyytäkää maanomistajan lupa kokeen tekemiseen

Kertokaa ryhmäläisille, miten hitaasti monet jätteet hajoavat luonnossa. Esimerkiksi öljyn hajoaminen kestää noin vuoden, paperin maatuminen sen paksuudesta riippuen 1–5 vuotta ja peltipurkkien yli 15 vuotta. Muovi, tekokuidut ja lasi ovat ikuisia. Jotta kaatopaikoille kulkeutuvan jätteen määrä olisi mahdollisimman pieni, kaikki käyttökelpoinen tavara – kumi, metalli, lasi, paperi jne. – tulisi korjata talteen ja käyttää uudelleen.

Lajitelkaa yhdessä ryhmäläisten kanssa esimerkkijätteet niiden arvioidun hajoamisajan mukaan. Sen jälkeen varhaisnuoret hautaavat jätteet maahan ja merkitsevät paikat hyvin. Seuraavana päivänä tai seuraavalla kokoontumiskerralla kaivakaa jätteet esiin ja katsokaa, mitä niille on tapahtunut. Tehkää vastaava tarkastus vielä muutamaan otteeseen, esimerkiksi kuukauden ja puolen vuoden kuluttua, jolloin voitte omin silmin todeta, mitkä jätteet maatuvat ja missä ajassa. Kaivakaa lopuksi hajoamattomat jätteet maasta ja hävittäkää ne asianmukaisella tavalla.

Mutta mihin laitetaan banaanin kuoret?

- **Taso:** kaikenikäiset
- **Suorituspaikka:** ryhmätilassa tai ulkona
- **Kesto:** noin 45 minuuttia
- **Tarvikkeet:** erilaisia jätteitä esim. sanomalehti, kirja, maitotölkki, säilyketölkki, viilipurkki, lasipurkki, juomapullo, housut, wc-paperirulla, metalliromu, banaanin kuoret, kasvijätettä, teepussi, lääkkeitä, maalia, paristo, vaippa jne., pahvilaatikoita keräysastioiksi, keräysastioiden nimikyltit
- **Ennakkovalmistelut:** tutustukaa jätteiden lajittelutapaan paikkakunnalla, tehkää pahvilaatikoista paikkakunnan käytännön mukaiset keräyspisteet (esim. biojäte, kierrätyspaperi, sekajäte, kartonkipakkaukset, vaatteet, lasi, metalli, paristot, lääkkeet, jäteöljy jne.)

Levittäkää maahan erilaisia jätteitä. Kehottakaa varhaisnuoria yhteistuumiin lajittelemaan jätteet keräyslaatikoihin. Tarkastakaa sitten yhdessä tavara kerrallaan, että jätteet on lajiteltu oikein. Selvittäkää varhaisnuorille, miksi lajitteleminen on tärkeää. Keskustelkaa siitä, mitä jätteille tapahtuu lajittelun jälkeen ja miten jätemäärää voisi vähentää. Toimittakaa lopuksi jätteet asianmukaisiin keräyspisteisiin ja perustakaa kerhotilaan sieltä puuttuvat lajittelupisteet.

Tip Top

- **Taso:** kaikenikäiset
- **Suorituspaikka:** tapahtuman alustus ryhmätilassa, ulkoilmatempaus valitussa paikassa
- **Kesto:** noin kaksi tuntia
- **Tarvikkeet:** muovipusseja, puutarhahansikkaita, jätessäkkejä, (haravia)
- **Ennakkovalmistelut:** päättäkää ryhmän kanssa sopivasta kohteesta, tiedottakaa tempauksesta koteihin ja tiedotusvälineille

Miettikää edellisellä kerhokerralla, mikä paikka lähiympäristössä on erityisen pahasti roskattu. Alueen siivoaminen tuottaa paljon iloa ympäristön asukkaille sekä ohikulkijoille. Kohteeksi sopii hyvin esimerkiksi puisto, joen uoma, tien vierusta tms. Paikkaa valitessanne kiinnittäkää huomiota myös sen turvallisuuteen. Siivoustapahtumasta kannattaa ilmoittaa myös paikallisille tiedotusvälineille, jotka hyvinkin saattavat kiinnostua varhaisnuorten tempauksesta koko yhteisön hyväksi.

Tehkää ryhmäläisille etukäteen selväksi, millaisiin roskiin he eivät saa koskea. Tällaisia jätteitä ovat mm. lasinsirpaleet sekä huume- ja lääkeruiskut. Jos ryhmäläinen löytää ruiskun, hänen on haettava ohjaaja paikalle. Pankaa ruisku kannelliseen lasipurkkiin. Mikäli lasipurkkia ei ole saatavilla, irrottakaa neula ja mäntä ruiskusta, pankaa neula ruiskun sisään tyvi edellä ja laittakaa mäntä paikalleen. Tämän jälkeen voitte heittää ruiskun roskikseen. Jos alueelta löytyy useita ruiskuja, teidän on syytä ilmoittaa asiasta poliisille.

Voitte tehdä siivoustapahtumastanne hauskemman keksimällä siivoushuutoja ja -lauluja, antamalla siistijöille erilaisia rooleja tai vaikka verhoutumalla arkivaatteita suojaaviin jätessäkkeihin.

Kaatiksena maailma

- **Taso:** kaikenikäiset
- **Suorituspaikka:** ryhmätilassa
- **Kesto:** noin tunti
- **Tarvikkeet:** kartta (liite 1), kartonkia, liimaa, värikyniä, paperirullia, sakset, viivotin, maailmankartta, jätteitä tai erivärisiä silkkipapereita
- **Ennakkovalmistelut:** –

Alustakaa tehtävää selvittämällä ryhmäläisille, millaisia jätevuoria maailmassa syntyy vuosittain ja vertailemalla keskenään eri maanosien ja yksittäisten valtioiden tuottamia jättemääriä.

Varhaisnuoret liimaavat kartan (liite 1) kartongille ja värittävät sen. Kartalle merkitään oheiset kaupungit oikean maailmankartan avulla. Ryhmäläiset mittaavat ja leikkaavat paperirullat erikorkuisiksi kuvaamaan eri paikkojen tuottamaa jättemäärää. Sitten he liimaavat paperirullat kyseisten kaupunkien kohdalle kartalle ja täyttävät rullan sisuksen jätteillä tai silkkipaperilla.

Kaupunki	Jättemäärä vuodessa/asukas	Paperirullan korkeus
Los Angeles, Yhdysvallat	1095 kg / as.	11,0 cm
New York, Yhdysvallat	664 kg / as.	6,6 cm
Helsinki, Suomi	600 kg / as.	6,0 cm
Tokio, Japani	340 kg / as.	3,4 cm
Lontoo, Iso-Britannia	303 kg / as.	3,0 cm
Singapore, Singapore	245 kg / as.	2,5 cm
Sao Paulo, Brasilia	208 kg / as.	2,1 cm
Ibadan, Nigeria	168 kg / as.	1,7 cm
Amman, Jordania	160 kg / as.	1,6 cm
Meksiko, Meksiko	146 kg / as.	1,5 cm
Jakarta, Indonesia	139 kg / as.	1,4 cm

Kysykää ryhmäläisiltä, oliko heidän mielestään oheisessa tilastossa mitään yllättävää. Mitkä syyt selittävät eri paikkakuntien erisuuruiset jättemäärät? Onko suuri jättemäärä/asukas korkean elintason merkki vai kertooko se kenties jätteiden tehottomasta hyötykäytöstä?

Keskustelkaa yhdessä mahdollisuuksista vaikuttaa syntyvän jätteen määrään käyttökelpoisen tavaran keräyksellä ja uusiokäytöllä.

Pisara

- **Taso:** kaikenikäiset
- **Suorituspaikka:** ryhmätilassa
- **Kesto:** noin puoli tuntia + jatkokeskustelu seuraavassa ryhmäillassa
- **Tarvikkeet:** kyniä ja paperia
- **Ennakkovalmistelut:** –

Kehottakaa ryhmäläisiä kirjoittamaan lista kaikista niistä tilanteista, jolloin he tavallisen arkipäivän aikana käyttävät vettä. Helpottakaa listan laadintaa kuvailemalla esimerkkipäivän etenemistä aamusta iltaan ja keksimällä erilaisia toimintoja, joita saattaisi mahtua päivän

varrelle. Kun ryhmäläiset ovat saaneet listansa valmiiksi, auttakaa heitä arvioimaan, paljonko vettä päivittäisiin toimintoihin kuluu.

Toiminto	Vedenkulutus
Normaalisuihku	12–20 litraa minuutissa
Säästösuutin-suihku	8–9 litraa minuutissa
Käsien pesu	2 litraa
Normaali-WC	9 litraa/huuhtelu
Säästö-WC	6 litraa/huuhtelu
Pesukone	60 litraa/kirjopesuohjelma
Tiskikone	16 litraa/normaaliohjelma

Keskustelkaa siitä, miten välttämätön ja kallisarvoinen hyödyke vesi itseasiassa on. Siinä missä me pidämme itsestään selvänä, että saamme hanasta vettä niin paljon, kuin haluamme, ja silloin, kun sitä haluamme, suurella osalla maailman väestöstä ei ole edes puhdasta juomavettä riittävästi käyttövedestä puhumattakaan.

Muutamia esimerkkejä päivittäisestä vedenkulutuksesta:

Amerikkalainen kuluttaa	500 litraa päivässä
Englantilainen kuluttaa	175 litraa päivässä
Kohtuullisen elämänlaadun ylläpitoon kuluu	80 litraa päivässä
Madagaskarilainen kuluttaa	5 litraa päivässä

Kertokaa ryhmäläisille tarina etiopialaisesta Tsahaista.

Kun Tsahai aamulla herää, hän ensitöikseen peseytyy. Hänellä on kolme litraa sadevettä, jonka hän jakaa vanhempiensa ja sisaruksiensa kanssa. Sen jälkeen hän auttaa aamiaisen laitossa. Perhe käyttää kolme litraa vettä, josta Tsahai saa puoli litraa. Kaksi kertaa päivässä Tsahai kävelee lähteelle noutamaan vettä. Hän juo siellä puoli litraa ja kantaa sitten kotiin kymmenen litran vesiruukun. Koulumatkalla Tsahai kävelee lähteen ohi ja juo siitä puoli litraa vettä. Koulun jälkeen hän auttaa pyykinpesussa joen rannassa. Perheen iltaruokaan kuluu vettä noin kolme litraa, josta Tsahain annos on puoli litraa. Päivän aikana hänen perheensä käyttää yhteensä noin sata litraa vettä. Tsahai itse käyttää päivän aikana kolme litraa vettä.

Kehottakaa kutakin ryhmäläistä tarkastelemaan päivittäistä vedenkulutusta kuvaavaa listaansa ja miettimään, missä kohdin hän voisi vähentää veden käyttöä ja saada silti kaikki välttämättömät asiat hoidettua. Korostakaa, ettei tarkoitus ole säästää vettä puhtauden ja hygienian kustannuksella. Ehdottakaa, että varhaisnuoret kokeilisivat viikon ajan veden säästöä. Seuraavassa kerhoillassa he voivat kertoa kokemuksistaan ja antaa toisilleen veden säästövinkkejä.

VALINNAISTEHTÄVÄT

Ekologinen paperitehdas

- **Taso:** kaikenikäiset
- **Suorituspaikka:** saunan pesuhuone tms. kastumisen kestävä ja helposti siistittävä tila
- **Kesto:** noin puolitoista tuntia
- **Tarvikkeet:** neljä kehikkoa (silkkipainoseula tai esim. hyttysverkolla päällystetty kehikko), kolme suurehkoa pesuvatia (tummuvat käytössä), sanomalehtipaperia tai vanhoja puhelinluetteloita, vettä, perunajauhoja, karamelliväriä, kangasta (esim. vanha lakana tai keittiöpyyhkeitä), käytöstä poistettuja pesusieniä, silitysrauta, kovia levyjä
- **Ennakkovalmistelut:** –

Ryhmäläiset saavat kokeilla uusiopaperin valmistusta. Jutelkaa puuhastelun lomassa siitä, millainen on paperin valmistusprosessi tehtaassa.

Repikää keräyspaperia pieneksi silpuksi pesuvatiin ja peittäkää se kuumalla vedellä. Antakaa paperisilpun liuota vedessä ainakin muutaman tunnin (mikäli mahdollista pari päivää).

Jauhakaa seos veteläksi puuroksi käsin. Lisätkää runsaasti lämmintä vettä niin, että massasta muodostuu ohutta velliä. Kestävämpää paperia saatte sekoittamalla veteen vähän perunajauhoja. Raaka-aineena käytetty keräyspaperi vaikuttaa uusiopaperin väriin; esimerkiksi sanomalehdistä tulee eriväristä paperia kuin puhelinluettelon keltaisista sivuista. Jos haluatte sävyttää paperia, voitte tiputella massan sekaan esimerkiksi karamelliväriä.

Sekoittakaa massalietettä, jotta kuidut eivät pääsisi kasautumaan vadin pohjalle. Upottakaa kehikko vatiin reuna edellä niin, että saatte sen paperiseoksen alle. Nostakaa kehikko vaakatasossa ylös. Vesi valuu verkon silmien läpi, mutta sen päälle jää ohut kerros massaa. Ravistakaa kehikkoa varovasti, jotta kuidut asettuivat tasaisesti.

Halutessanne voitte koristella uusiopaperinne vaikka heinillä tai lehdeillä. Ottakaa kehikolle kerros paperimassaa ja asetelkaa koristeet sen päälle. Upottakaa kehikko toistamiseen vatiin ja nostakaa se varovasti ylös, jolloin saatte ohuen massakerroksen kasvikuituja sitomaan.

Asettakaa kostutettu kangas kovalle ja tasaiselle levyille. Siirtäkää märkä paperiarkki alustalle kääntämällä kehikko ylösalaisin. Kuivatkaa ylimääräinen vesi painelemalla kevyesti pesusienellä verkon ulkopintaa. Poistakaa kehikko varovasti, jolloin paperi jää alustalle. Levittäkää kostea kangas arkin päälle ja asettakaa päällimmäiseksi kovalevy. Puristakaa kahta levyä lujasti vastakkain poistaaksenne paperiarkista mahdollisimman paljon vettä. Voitte myös käyttää esimerkiksi kasviprässää.

Puristusvaiheen jälkeen poistakaa päällimmäinen kovalevy ja kangas. Nostakaa pohjakangas ja sen päällä oleva paperiarkki kuivumaan sanomalehden päälle. Paperin kuivumiseen kuluu aikaa 6–24 tuntia. Paksu paperi kuivuu luonnollisesti ohutta kauemmin. Auringonpaiste tai saunan jälkilämpö nopeuttavat kuivumista.

Jos haluatte pehmeää ja sileää paperia, voitte painaa silitysraudalla arkkiä, kun se on vielä hieman kostea. Vasta kun paperi on täysin kuiva, voitte varovasti irrottaa sen pohjakankaasta.

Ylimääräinen massa on helppo hävittää levittämällä lakana nurmikolle ja kaatamalla liete sen päälle. Vesi valuu lakanan läpi ja kuivuneen massan voi heittää paperinkeräykseen.

Keskustelkaa jätteen keräyksestä, siistauksesta (= painovärin ja mekaanisten epäpuhtauksien poistamisesta) ja uusiomassan käytöstä mm. sanomalehti- ja pehmapapereiden sekä pakkaus- ja rakennusmateriaalien valmistuksessa.

Uudella sydämellä

- **Taso:** kaikenikäiset
- **Suorituspaikka:** keittiö, jossa on hella ja pöytätilaa
- **Kesto:** 1–2 tuntia
- **Tarvikkeet:** vanhoja kynttilöitä, sanomalehtiä, kaksi sisäkkäin mahtuvaa kattilaa, joista pienempi käytöstä poistettava, liesi, sydänlankaa, sakset, korkea metallinen kastoastia, vaakasuora tanko, muotteja, ruokaöljyä, sukkapuikko, punaista vahakuorta juustopakelistä
- **Ennakkovalmistelut:** etsikää kirjastosta lisämateriaalia

Valmistakaa vanhoista kynttilän pätkistä uusia kynttilöitä. Ennen työskentelyn alkua varottakaa ryhmäläisiä kuumasta vahasta ja painottakaa, että kaikkien on toimittava rauhallisesti.

Suojatkaa lattia sanomalehdillä. Pankaa kynttilän pätkiä vanhaan kattilaan. Kuumentakaa miedolla lämmöllä vesihautteessa, kunnes kynttilät ovat sulaneet vahaksi. Jakakaa jokaiselle ryhmäläiselle noin 40 senttimetrin pätkä sydänlankaa. Langat kyllästetään sulassa massassa ja oikaistaan suoriksi. Kaatakaa kastoastiaan noin 20 cm kuumaa vettä ja lisätkää veden päälle varovasti 5–7 cm täysin sulanutta kynttilämassaa.

Kukin ryhmäläinen kastaa vuorollaan sydänlangan vahakerroksen läpi. Sitten hän oikaisee kynttiläalan huolellisesti ja vetää sormillaan veden pois sen pinnalta. Kynttilän on annettava kuivua ennen seuraavaa kastokertaa. Kastamista jatketaan, kunnes kynttilä on tarpeeksi paksu. Sitokaa kynttilä vahaan kastamattomalla sydänlangalla vaakasuoraan tankoon ja antakaa sen kuivua rauhassa.

Voitte valmistaa kynttilöitä myös erilaisten muottien avulla. Muotiksi kelpaa lähes mikä tahansa (esim. maitotölkki, jogurttipurkki, kananmunan kuoressa), kunhan kynttilän saa irroitettua siitä. Irrottaminen helpottuu, kun voitelette muotin sisäpinnan ruokaöljyllä ennen valamista. Sydänlanka pujotetaan muotin pohjaan tehdystä reiästä ja solmitaan ulkopuolelta. Kaatakaa sula vaha muottiin ja upottakaa muotti vahan pintaa myöten viileään veteen. Puolen tunnin kuluttua vaha on jähmettynyt. Pistelkää sukkuapuikolla reikiä sydämen viereen.

Halutessanne voitte tehdä juuston punaisesta vahakuoresta koristeita kynttilöihin. Leikatkaa kuoresta erilaisia kuvioita ja kiinnittäkää ne painamalla pehmeän kynttilän pintaan.

Hippi-look

- **Taso:** kaikenikäiset
- **Suorituspaikka:** ryhmätilassa
- **Kesto:** suunnittelu puolisen tuntia + tekeminen noin tunti + keskustelu noin 10 minuuttia
- **Tarvikkeet:** materiaalit, välineet, ohjeet
- **Ennakkovalmistelut:** etsikää esim. käsityölehdistä ideoita vaatteiden uudistamiseen

Pyytäkää ryhmäläisiä miettimään, mitä pitämättä jääneitä vaatteita heillä on komeroissaan. Valitkaa jokin sellainen jokaiselta löytyvä vaatekappale, esimerkiksi vanhat farkut tai paitapusero, joka kaipaisi "remonttia". Suunnitelkaa, millaisilla muutoksilla vaatteesta saisi käyttökelpoisen. Uutta ilmettä antaisivat esimerkiksi t-paitaan painetut kuviot, kyynärpäihin tai polviin ommellut paikat, housun lahkeisiin tai puseron kaulukseen kirjaillut helmet tai farkkujen katkaisu-minen sortseiksi. Muistuttakaa ryhmäläisiä, että uudistuksiin tulee kysyä lupa vanhemmilta.

Hankkikaa seuraavaksi kerhokerraksi tarvittavat välineet ja materiaalit. Jokainen ryhmäläinen tuo sovitun vaatekappaleen mukanaan. Valmistakaa yhdessä vanhoista vaatteista uusiovaatteita. Keskustelkaa työn lomassa siitä, miten liian orjallinen muodin seuraaminen ja kulutusvimma rasittavat paitsi kukkaroa myös ympäristöä. Käyttökelpoisia vaatteita ei kannata heittää pois, vaan niitä voi uudistaa tai kierrättää esimerkiksi kirpputorilla.

Kyselkää seuraavalla tapaamiskerralla, ovatko ryhmäläiset käyttäneet uudistettuja vaatteitaan. Ne vaatteet, joille ei ole löytynyt käyttöä, voisi antaa SPR:n vaatekeräykseen.

Kokkisota

- **Taso:** kaikenikäiset
- **Suorituspaikka:** tilavassa keittiössä
- **Kesto:** noin kaksi tuntia
- **Tarvikkeet:** ruoka-aineet (huom! ryhmäläisten allergiat), valmistusvälineet, omat esiliinat
- **Ennakkovalmistelut:** valitkaa reseptit ja kopioikaa niitä kaikille ryhmäläisille, hankkikaa tarvikkeet, tarvittaessa esikypsentäkää ruoka-aineet

Kertokaa tehtävän johdantona, miten perheillä usein jää aterialta ruuantähteitä, jotka ensin siirretään jääkaappiin ja sieltä myöhemmin roskikseen.

Jakakaa varhaisnuoret kahteen ryhmään. Antakaa ryhmille lista ruuantähteistä ja pyytäkää heitä ideoimaan, millaisen aterian niistä voisi valmistaa. Ryhmien pitää myös päätellä, mitkä ruuantähteistä useimmissa kotitalouksissa heitettäisiin roskikseen. Ryhmäläiset esittelevät reseptinsä ja, jos ne ovat käyttökelpoisia, he voivat myös kokeilla niitä. Antakaa heille vaihtoehdoksi etukäteen valitsemanne reseptit.

Käykää yhdessä läpi ruoan valmistusvaiheet. Jakakaa tarvittavat ainekset ja välineet ja valvokaa ryhmäläisten työskentelyä. Lopuksi saatte yhdessä maistella kokkailun tuloksia.

Jakakaa kaikille kotiin vietäväksi ruuantähteitä hyödyntävät reseptit.

Köyhät ritarit

Maitoon sekoitetaan sokeria ja vaniljasokeria. Kastetaan kuivuneita pullan tai ranskanleivän siivuja sokerimaitoon ja paistetaan ne sitten rapeiksi paistinpannulla. Tarjoillaan hillon ja kermavaahdon kera.

Riisimuusipihvit

Sekoitetaan tähteeksi jäänyt keitetty riisi ja perunamuusi yhteen ja maustetaan maun mukaan. Lisätään kananmunia sitomaan seosta. Otetaan massasta lusikalla kokkareita, ja laitetaan ne pannulle paistumaan. Pihvit paistetaan molemmilta puolilta rapeaksi. Tarjoillaan salaatin ja kermaviilikastikkeen kera.

Pastapihvit

Sekoitetaan keskenään 8 dl keitettyä makaronia, 1,5 dl ranskankermaa, 2 kananmunaa, 1,5 dl juustoraastetta, 0,5 tl mustapippuria ja 0,25 tl suolaa. Paistetaan letut ohukaispannulla margariinissa. Tarjoillaan esimerkiksi pekonin ja salaatin kanssa.

Niksiriihi

- **Taso:** kaikenikäiset
- **Suorituspaikka:** ryhmätilassa
- **Kesto:** tunti
- **Tarvikkeet:** kyniä ja paperia
- **Ennakkovalmistelut:** –

Pyytäkää ryhmäläisiä ideoimaan uusia käyttötarkoituksia tutuille esineille ja asioille. Valitkaa ehdotusten perusteella monikäyttöisin tavara ja kirjoittakaa ylös kaikki mahdolliset ja mahdottomat tavat hyödyntää sitä. Näistä nikseistä voitte tehdä hauskan seinätaulun ryhmätilaan tai esitellä ideoita esimerkiksi leirinuotiolla tai osaston pikkujouluissa.

LISÄTEHTÄVÄT

Vierailu

- **Taso:** kaikenikäiset
- **Suorituspaikka:** vierailu ympäristöteemaan liittyvässä kohteessa
- **Kesto:** noin 45 minuuttia
- **Tarvikkeet:** pieni kiitoslahja isännille
- **Ennakkovalmistelut:** sopikaa vierailusta

Vierailkaa ryhmäläisten kanssa jossakin paikkakunnalla toimivassa ympäristöteemaan liittyvässä kohteessa, kuten jätevedenpuhdistamolla, kierrätyskeskuksessa, kaatopaikalla, ongelmajätelaitoksella yms. Yhteystietoja saatte kunnan ympäristökeskuksesta. Keskustelkaa siitä, miten vierailukohteenne edistää ympäristönsuojelua ja mitä tapahtuisi, jos kyseistä paikkaa ei olisi olemassakaan.

Pakkauksen pakkauksen pakkaus

- **Taso:** kaikenikäiset
- **Suorituspaikka:** ryhmätilassa
- **Kesto:** 45 minuuttia
- **Tarvikkeet:** erilaisia pakkauksia, kyniä, paperia, kirjekuoria ja postimerkkejä
- **Ennakkovalmistelut:** hankkikaa eri tavoin pakattuja tuotteita

Tuokaa ryhmäiltään erilaisissa pakkauksissa olevia elintarvikkeita tai muita tuotteita. Pyytäkää ryhmäläisiä tutkimaan pakkauksia ja kiinnittämään huomiota sisäkkäisten pakkausten määrään ja tarpellisuuteen. Voitte myös mennä lähikauppaan katsomaan erilaisia pakkauksia ja niissä käytettyjä materiaaleja, mutta tällöin ette voi avata niitä.

Miettikää, miksi pakkausta tarvitaan ja millainen on hyvä pakkaus (tuotetta suojaava, hygieeninen, sisältää tuoteselosteen sekä käyttö-, valmistus- ja säilytysohjeet, kevyt, kierrätettävä jne.)

Jos jonkin tuotteen pakkauksessa on mielestänne huomautettavaa (esimerkiksi tuote on ylipakattu), voitte kirjoittaa asiallisen ja kohteliaan kirjeen tuotetta valmistavalle yritykselle ja esittää huomionne sekä parannusehdotuksenne. Vastaavasti voitte osoittaa kiitoskirjeen yritykselle, jonka tuote on mielestänne pakattu asianmukaisesti ja ympäristönäkökohdat huomioiden.

